

כאילו נפסלה מאותה שעה ואילך, ודין הוא שמועלים בה כשאר קדשים שפסולן בקדש שטעונים שריפה ומועלים בהם, אלא כיון שלא חל כאן פסול אלא שנפקעה קדושה על ידי הכפרה של זו, הועילה הכפרה להפקיע דין מעילה מן השניה (עפ"י חזון איש זבחים יט, מח; שפת אמת [ובזה באר החזו"א את מהלך הסוגיא דלהלן ז:]).

הכל מודים שר' אליעזר אינו חולק על דין שתי הטאות. וכן משמע מסתימת המשנה בזבחים קיא: וכן מפורש בחזו"א שם ס"ק מז.

'כי אמר רבי עקיבא זריקה מועלת ליוצא – שיצא מקצתו' – והדין הוא שזורקים את הדם לכתחילה, משום המקצת שבפנים. ונחלקו ר' אליעזר ור' יהושע האם מועלת הזריקה גם כלפי היוצא. אבל יוצא כולו – לא – ובאופן זה שיצא כולו, נחלקו תנאים (בפסחים עז: ועוד) האם זורקים את הדם על המזבח אם לאו; –

רבי אליעזר אומר: זורק, כי זריקת הדם אינה מותנית בהשארות הבשר, ואילו רבי יהושע אומר: לא יזרוק, שאם אין בשר אין דם. ומודה רבי יהושע שאם זרק – הורצה (שם).

ונראה לכאורה מכך שמודה ר' יהושע שהזריקה מרצה כשיצא כולו, הגם שלשיטתו אם אין בשר אין דם – מזה משמע שסובר זריקה מועלת ליוצא אפילו ביצא כולו, ודלא כרבי עקיבא (אליבא דר' יוחנן). או שמא יש לחלק בין ריצוי האדם ובין דין מעילה, שאעפ"י שאם זרק הורצה, אין מועלת הזריקה כלפי היוצא, להוציאו מידי מעילה (עפ"י תוס' מנחות יב. ד"ה ה"מ).

הרמב"ם פסק (מעילה ג, א) שאם יצא כולו – אין זריקה מועלת, מאידך פסק (פסוה"מ א) כר' יהושע, שאם יצא כל הבשר לא יזרוק ואם זרק הורצה. וזהו כתירוץ השני שבתוס', לחלק בין מעילה להרצאה. חזו"א מנחות לב, לה; חדושי רא"ל ח"ב סד. ועע"ש.

דף ז

'מחשבין על האבוד ועל השרוף... על העומד לאיבוד ועל העומד לישרף'. מכאן נראה שלענין חלות פיגול אין צריך שיחשוב על הקטרה למחר בפועל ממש – שהרי כאן מאומת הדבר בלבו שהבשר ייאבד מיד (עתוס') ולא יוכל להקטירנו, אלא מחשבת פיגול היינו שמחשב שתהא עבודתו על מנת להתיר הקטרה למחר, ורצונו לשנות במשפטי הקדושה.

[אמנם אם הבשר אינו עומד ליאבד, ורצונו להתיר הקטרה חוץ לזמנו אך בלבו להקטירו בפועל בתוך זמנו – לא פיגול, כיון שעקר את מחשבתו, שלא יקטיר למחר, אבל אם הבשר לא יהא בעולם, די בזה שמחשב שתהא העבודה על מנת להקטיר למחר, שמשנה בקדושתו, ולו היה הבשר בעולם היה מקטירו למחר] (עפ"י חזון איש זבחים יט, ג).

לפרש"י אין לנו מקור לענין זה, וי"ל שלכך לא פרש"י כהתוס' שמדובר שהם בפי כלב ובפי כבשן, כי באופן זה יתכן שאין מחשבתו כלום שהרי יודע שלא יקטירם למחר. וע"ע בקהלות יעקב ריש זבחים אם גדר מחשבת פיגול היא ציור הענין או צריך שיחשוב במלים. ע"ע יוסף דעת מנחות ג: יז: מט:

'אמר רב פפא: לא אמר רבי עקיבא זריקה מועלת ליוצא אלא שיצא בשר, אבל דם – אין זריקה מועלת ליוצא'. הטעם – פשוט, שהרי הדם שיצא נפסל ושוב אי אפשר להחזירו ולזרוק על המזבח,

ואם עשה כן הרי זו זריקה פסולה ואינה מועלת כלום, כשאר פסולים. משא"כ בבשר שיצא, הדם לא נפסל כלל והרי זורקו על המזבח כדינו, לכך מועיל גם על היוצא, לרע"ק. ואמנם הדם הנשאר בפנים – כשר לזריקה, ואינו נפסל ביציאת מקצת מן הדם, [דקיימא לן דם פסול אין עושה חבירו דחוי או שיריים], וכשזורקו, הרי זו זריקה כשרה המועלת לכולי עלמא (ובח תודה).

(ע"ב) 'אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש, ואתה אי אתה אומר כן... ואי סלקא דעתך חד גופא הוא, אמאי אם עלו ירדו...' כבר עמדו רש"י ותוס', הלא גם לר' יוחנן יקשה, מדוע כששחטם בבת אחת מועילה זריקת האחד להוציא בשר השני מידי מעילה, ואילו לענין לעשות אימורי השני 'לחמו של מזבח' אין מועילה זריקת האחד. ואם יש מקום לחלק בין הנידונים, אם כן מה מקשה ר' יוחנן לריש לקיש? ונראה לבאר שלענין מעילה אין צריך שתהא 'זריקה המתרת' דוקא אלא כל שנזרק הדם ונעשתה מצות האדם שוב אין מעילה בקרבן, שכבר אינו מקדשי ה' כי כבר נגמרה מצוותו לה'; – על כן כאשר שוחט שניהם כאחת ואנו דנים שתועיל הזריקה על השני משום הטעם 'דאי בעי זריק האי ואי בעי זריק האי', טעם זה שייך רק לענין הוצאת הבשר מידי מעילה, כיון שנעשתה כבר עבודת הזריקה, אבל באמת אין זריקתו של זה מתרת כלום בקרבן האחר, שהרי דם חברו נזרק ולא דם שלו. ואולם לדברי ריש לקיש, זה שנפטר הבשר מידי מעילה הוא משום שנחשבים כ'אחד גופא' – מטעם זה היה להועיל גם שתהא זו זריקה מתרת לחברו כאילו נזרק דמו שלו. [ואעפ"י שתכף לאחר הזריקה נחשבים כגופים מחולקים, מכל מקום בשעת זריקה הן עדיין גוף אחד, והיה בדין שלא ירדו מעל המזבח, כיון שהועלו בשעה שהיה אפשר לזרוק הדם, וכבר נעשו לחמו של מזבח] [עפ"י הדושי הגר"ח על הש"ס]. ע"ש ובחזון-איש זכחים יט, מת. ובחדושי הנצי"ב.

'מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר ובקדשים קלים כולן (כ"ה במשניות) להחמיר... נמצא מעשה דמים בקדשים קלים... נמצא מעשה דמים בקדשים קלים כולן להחמיר.' כפל לשון הוא. ויש לפרש משום שמשיענו חידוש, שיש צד חמור בקדשים קלים על קדשי קדשים, לכן כפל לשונו. ומצינו דוגמא לכך – במסכת ערכין פרק ג, משניות ד ה. אמנם נראה שאין לדקדק בכך כי רגילות התנאים לשנות כן, כמבואר בכמה מקומות (ראשון לציון על המשניות).

'באימוריהן ובבשר.' האברים ששורפים אותם על גבי המזבח מן החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים, הם הנקראים 'אימורין' (לשון הרמב"ם – מעשה הקרבנות א, יח). ונקראו כן על שם היותם החלקים האמורים בתורה להקטירם (הקדמת הרמב"ם לסדר קדשים. וע' סוכה נה: 'אימורי הרגלים' – אמר רב חסדא: מה שאמור ברגלים; תפארת ישראל זכחים ב, ב אות כו. וכן מצינו במשנה פסחים (עא:): 'אימורי ציבור' – פרש"י: קרבנות האמורים בציבור).

והערוך (מ"ב) כתב: למה נקראו החלבים 'אימורים' – שהן מורים ואדונים על כל האברים, ועולים על גבי המזבח לחלק אדון העולם.

ויש מי שפרש מלשון אמיר (ישעיה יז) – הענף הגבוה ביותר. כלומר החלק החשוב והגבוה בבהמה, וכמו לשון 'חלב' – החלק המובחר ביותר, כמו 'חלב הארץ' (עפ"י אמת ליעקב ריש שמיני).

'אימא סיפא בקדשים קלים כולן (כצ"ל) להחמיר – כיצד, בשר קדשים קלים לפני זריקת דמים אין

מועלין בהן ובאימוריהן... לאחר זריקת דמים מועלין באימוריהן ואין מועלין בבשר – מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, ואמאי, ממונא דבעלים הוא. ערש"י ותוס'. ואין לתרץ משום שנקט בבשר קודם זריקה לשון 'אין מועלין' ובודוקא הוא, כי הלא אסור בהנאה קודם זריקה [ודעת התוס' בכמה מקומות שהוא איסור תורה], לכך נקט גם לאחר זריקה לשון זו – אין תירוץ זה מספיק, כי הלא התנא בא לפרש את חילוקי הדינים והניגוד שיש בין קודם זריקה לאחריה, והרי עיקר החילוק בבשר קדשים קלים הוא שהזריקה מתרת הבשר לאכילה, והיה לו לתנא לומר לאחר זריקה 'מועלים באימורים ואוכלים הבשר' ומדוע לא ניגד בבשר כלום בין קודם זריקה לאחריה [ומתריך הגמרא שבא התנא ללמדנו אופן שהזריקה מועלת לענין מעילה ואעפ"כ הבשר אינו נאכל]. אבל לעיל גבי קדשי קדשים ניחא, שנקט התנא 'אין מועלין' כי משמיענו את עיקר החילוק בין קודם זריקה לאחריה, והיינו דאמר לעיל 'משום דנסיב רישא מועלין נסיב סיפא אין מועלין'.

דף ח

'אבל לאכילה הוא דלא מרצה'. לפי גרסה זו משמע שאין האיסור באכילה משום 'יוצא' אלא משום שאין הזריקה מרצה כלפי דין אכילה. ואולם מרש"י משמע שלא גרס 'הוא דלא מרצה', ומשמע שאסור באכילה משום 'יוצא'. [ויש מי שמפרש פשוט הגמרא 'זריקה מועלת ליוצא לשריפה אבל לאכילה לא' – וקשה מה לו להזכיר כאן שריפה (עתוס')? אלא יש לפרש שעיקר הטעם שאין היתר אכילה בזריקה זו, לפי שיש כאן פסלות של 'יוצא' שדינו לשריפה, והיא היא הסיבה המונעת מלחול התר אכילה ע"י הזריקה. ולא רק משום איסור אכילת יוצא, אלא הפסול מונע את ההתר. עפ"י חדושי ר' אריה לייב מאלין ח"ב סד].

– נשאו ונתנו בשאלה זו אחרונים ז"ל, וצדדו לדייק מלשונות הראשונים. ע' אבן האול מעשה הקרבנות ז, ג ופסולי המוקדשין לא; כתבי הגר"ז מנחות יב; חדושי רא"ל ח"ב סד; בית ישי קטו (וע"ע שו"ת אחיעזר ח"ב מא, ג).

פרק שני – 'חטאת העוף'

'אבא שאול אומר: טבול יום תחלה לקדש' – אבל לתרומה אינו אלא כ'שני לטומאה' ופוסלה ואינו מטמאה.

[לכאורה נראה מפשט דברי רש"י, שאם נגע בקודש, אותו קודש פוסל את התרומה. וטעם הדבר, שהרי נקבע דינו של אותו קודש להיות שני, ושני פוסל תרומה. ואולם הרש"ש הקשה הלא לענין תרומה נחשב הטבול עצמו כשני וכיצד מגעו פוסל תרומה. ולכן צדד לפרש כוונת רש"י על הטבול עצמו שפוסל תרומה, ולא על מגעו].

(ע"ב) 'אמר רבא: לאבא שאול מעלה עשו בקדשים, שוינהו רבנן לטבול יום כראשון. לר"מ – כאוכל שני. לרבנן – כיון דטבל קלש טומאה, פסול משוי טמא לא משוי'. נראה שלחכמים ודאי דין תורה הוא זה שטבול יום פוסל קודש ותרומה, וכן מבואר ביבמות (עד:), אלא כיון שפרש רבא טעמם של אבא שאול ורבי מאיר, מפרש והולך גם כן טעמם של חכמים שכיון שטבל טומאתו קלושה ולכך לא גזרו בו, שאינו מתחלף בטומאה אחרת.